

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibus Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Capvt I. De Ruthenis tempore Clementis Papæ VIII. ad Sedis Apostolicæ communionem admissis, & de forma qua fuêre recepti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

Viæ vini in sanguinem, quam conversionem Catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.

Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentis fidelium suffragiis iuvari. Similiter & Sanctos unacum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Firmissime assero, imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impartiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem à Christo, in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutare esse affirmo.

Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum Matrem & Magistram agnosco, Romanoque

Pontifici Beati Petri, Apostolorum Principis successori, ac IESU Christi vicario, veram obedientiam spondeo ac iuro.

Cætera item omnia à sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter recipio, atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quasunque ab Ecclesia damnatas & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejecto & anathematizo.

Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsentis sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inviolatam, usque ad extremum vitæ spiritum, constantissime DEO adjuvante, retinero, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem N spondeo, do vœo, ac iuro. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia,

DE PROCURANDA CONVERSIONE OMNIUM GENTIUM.

LIBRI VI

PARS III.

De Ruthenorum Religione, & unione cum Sede Apostolica.

CAPVT I.

De Ruthenis tempore Clementis Papæ VIII. ad Sedis Apostolicæ communionem admisis, & de forma qua fuere recepti.

Ruthenorum populi (quos antiquo vocabulo Russos appellant Scriptores) ad unionem Apostolicæ sedis recepti fuerunt à Clem. VIII. Pontifice Maximo: ut Iulius Cardinalis Baronius ad Galicem 7. Tomi Annalium præcipua appendice adiecit. Eius etiam unionis meminit Anton. Possevinus in Apparatu sacro, verbo Rutheni. At quoniam ille decretum dantaxat deliberationis Archiepiscopi & Episcoporum Ruthenorum in sua Synodo facta de suscipienda communionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & eorundem ad summum Pontificem literas; hic verò tantum alias Synodi circumstantias enumerant; nos aliquid plenius huc inferemus. Quare primò de synodo à Ruthenis celebrata & Decreto in ea edito: Secundò de litteris ad summum Pontificem, ac de Articularis five

conditionibus à Ruthenis propositis. Tertio de communionem ipsa à Sede Apostolica concessa dicemus.

Primò igitur, anno Domini 1594. die 2. mensis Decembris, Brestensis Synodus celebrata est Brestæ, quæ civitas est sita in magno Ducatu Lituaniæ, qui ad regnum Poloniæ pertinet. Ea indicta est iussu Clementis VIII. Pont. Max. felicis recordationis, cui quæ decernenda erant, proposita fuerant ab Episcopis, qui illuc convenire debebant.

Tria fuerunt ob quæ hæc Synodus fuit coacta. Primum, ut Rutheni Episcopi convenientes in unum cum Latinis Episcopis legitime id facerent, quandoquidem sciebant illegitima esse Concilia, quæ sine Vicarij Christi auctoritate indicerentur, aut haberentur: ea verò, de quibus erat agendum, ad sanctæ Catholicæ fidei professionem edendam spectarent, rejecto omni schismate, ac novis hæresibus, quæ passim succederant, dum ab Ecclesiæ unitate secesserant.

Secundum, ut decernerentur legati Ruthenorum, qui nomine omnium ad Pont. Max. ad Urbem proficiscerentur, ipsi ac successoribus ejus omnem

Synodus
Brestensis.

nem delaturobedientiam, tanquam supremo omnium in Ecclesia Pastori,

Tertium ut ab eodem Pont. Max. absolutio- nem à schismate consequerentur. Neque amplius communionem cum Patriarcha Constantinopo- litano haberent, donec ille quemadmodum anti- qui olim Episcopi Constantinopolitani, S. Joannes Chrysostomus & alij Orthodoxi atque Catholici faciebant, Primatum Apostolicæ Sedis, qualis à Christo Domino fuit institutus, agnosce- rent, ac profiterentur.

Accessit auctoritas nomine Pont. Max. à Stan- islao Karnovio Gnesnensi Archiepiscopo, Pri- mate totius Regni, & legato nato collata.

Interfuit e nomine ejusdem summi Pontificis & aliorum Latinoorum Episcoporum, Demetrius Solicovius Archiepiscopus Leopoliensis, Bernar- dus Maciovius tunc Luceorientis, nunc Archie- piscopus Gnesnensis, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Stanislaus Gomosincius Episcopus Chelmenis. Pro Ruthenis autem Metropolitanus Kioviensis, & Haliceniensis, totiusque Russiæ Michael Rabiofa; Hypatius Primas Ulodimirien- sis & Brestensis, Cyrillus Terlecius Exarcha Lu- ceorientis, & Ostrovienis, Hermogenes Archie- piscopus Polocensis & Vitepensis, Joannes Ho- hol Pincensis, Turonensis, Dionysius Sbievovius, & Belsensis Uladicæ, sive Episcopi ritus Græci. Præterea plures Latini sacerdotes, & Rutheni, qui dicuntur *Poppi*, sed qui extra Episcoporum ordi- nem starent.

Assuere pro serenissimo Rege Poloniæ Sigis- mundo hujus nominis Tertio, Legati Nicolaus Radivilius Dux in Olica, & Nieflavij, Palatinus Trocensis, Leo Sapiha Lituaniæ Cancellarius, Demetrius Halecius ejusdem magni Ducatus Li- tuaniæ Thesaurarius, idemque Capitaneus (ut vo- cant) Brestensis, ut Regiæ Majestatis auctoritate curarent, ne forte vis, & tumultus ab Hæreticis & alijs factiosis hominibus Synodo intentaretur; sed sua Synodo, & Ecclesiasticis libertas integra con- staret, in dicendo, ac in decernendo. Porro nobi- litas frequens Catholica cum ejusdem legatis Re- gis haud defuit.

Atque Satanas omnis pacis, & unitatis acerrimus orator, incitaverat Arianorum & aliorum hæ- reticorum animos, ut tantæ rei obisterent. Quamobrem contra mandatam Regium, nulla- que fulti auctoritate, plurimi convenere armati, qui Palatino Kioviensi hæretico adhaerebant, & quo confecto, abnente, pertractis etiam in suas partes duobus schismaticis Uladicis Luceorienti, & Premisliensi, & aliquibus Poppis, conventicula habebant, ut legitimum synodum inturbarent, ac incidere: quod tamen efficere nequiverunt. Gravissima enim Legati Regij ad eos oratione, non tam persuasi, quam absteriti, licet in sua per- vicacia obfirmati hæretici, quæ à Rege petierant, obtinere non potuerant, persistere tamen in ne- scendis dolis, falsisque calumnijs objiciendis, qui- bus Synodi auctoritatem statutamque unionem impeditent ac deprimerent.

At ea quæ à Regia Majestate ante aliquot heb- domadas petierant Palatinus Kioviensis, & nobi- litas Voliniensis, per Matthiam Malinum & Lau- rentium Britiniura nobiles ad Regem allegatos, hæc fuerant. Inprimis, ut nemo armatus, neque cum militati manu ad eam Synodum veniret, pax- que & securitas ob libertatem mutuorum collo- quiorum integra foret.

Deinde, ut cuiusvis eorum accedere liberum esset,

quamvis à Græcæ, & Romanæ Religionis homi- nibus essent in fide alieni.

Præterea, ut Synodo interesse posset Nicepho- rus Græcus, qui cum Stephano Palatino in Mol- davia captus, ex carcere Arcis Chocimienum au- fugerat. Denique, ut nisi in Synodo convenirent, possent cum ea controversia ad generalia Comi- tia Regni confugere. Sed ad hæc postulata in scrip- to, quod sigillis Regijs authenticè munitum, lega- ti Regij ostenderunt, ejusmodi datum est Respon- sum.

Primum postulatum non modo concedit Rex, verum etiam ita fieri omnino mandat, ideoque le- gatos suos ad Synodum mittit, ut omnia pacificè, & cum magna Ecclesiasticorum libertate Syno- dus possit absolvi.

Alterum vero, de hæreticis ad Synodum ad- mittendis, eas Majestas recusavit, quandoqui- dem Synodus indicta erat ad Ruthenos Græco- que cum Catholicis uniendo, ut in publicis Re- gis literis habetur.

Tertium item postulatum nullo modo Regia Majestas concedere voluit, designans quis, & qualis esset iste Nicephorus, quippe qui Step- hanum Palatinum adduxisset in Moldaviam, secre- toque cum Turcis tractatus habuisset, in Regni totius ac Reipublicæ detrimentum: proinde ne- mini fas esse cum homine adeo suspectæ fidei quidquam agere.

Quartum denique postulatum eadem ratione detrectavit, inquiring, aliud esse Synodum Ec- clesiasticorum, aliud Regni Comitia, in quibus Ecclesiastica negotia neque Judicium ullum, nec locum habent, nisi quatenus libertati Ecclesiasticæ patrocinium omne procuretur & detur.

Hæc cum Legati Regij objecissent, ac Hæreti- cos & Schismaticos acriter reprehendissent, quod Synodum impedire satagerent, conventicula verò sine illa Regia auctoritate cogere, & sub specie impiæ confederationis id sibi licere dicitarent, de Patriarchatu Constantinopolitano, qui simonia- cè à Turcis emeretur, pluribus argumentis indi- carunt maledictionem, quam Sedes illa habet, ut unus alterum majore pecunia perfoluta de Sede deiciat: unde nonnunquam contingat duos, sive tres simul esse Patriarchas, sponsamque illam tres interdum simul habere maritos, sicque adulteram cum adulteris manere.

Sacerdotes autem & Monachos, atque Igume- nos passim Christi Domini fide abjurata Turci- cam sectam amplecti, atque per exteras regiones vagantes Christianos, eorumque consilia per sum- mam perfidiam proderet: huc item ad Russiæ par- tes passim venire cum fictis à Patriarcha literis, falsisque sigillis appressis.

Denique, ut alia interim comitam in præfatis Comitibus, quid fuerit circa illa tria, quæ fuerunt proposita, sancitum sequenti scriptura significa- runt.

Decretum deliberationis & conclusionis Reverendissimorum Dominorum Archiepiscopi, & Episcoporum Ruthenorum, de recipienda & suscipienda Communione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, factum die secundâ Mensis Decembris, Anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto.

IN nomine sancti & vivificantis & individua Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Nos infra nominata persona, quibus scripto nostro subscripsimus, notum facimus, quod intrinsecus diligenter vocationem & officium nostrum, quod est huiusmodi, ut nosmetipsos, & hominum Christianorum gregem ovium Christi nobis à Christo commissum, ad concordiam & unionem promoveremus, prout nos salvator noster Christus IESUS edocuit, eamque doctrinam sanguine suo obfirmavit: ac potissimum his infelicissimis temporibus nostris, quibus multa ac varia hereses inter homines grassantur, ob quas plurimi recedentes à vera & Orthodoxa fide Christiana, legem nostram deserunt, & ab Ecclesiâ Dei, veroque in Trinitate illius cultu se ipsos separant. Quod non alia de causa accidit, quam ob disensionem nostram cum Dominis Romanis, cum quibus cum simus unus Dei homines, & tanquam unus Matris Sanctæ Ecclesiæ Catholice filij, ab ipsis divisi sumus, unde mutuo auxilio prestatoque invicem nobis prodesse nequimus. Et quamvis assidue DEUM pro unione in fide orationibus nostris precemur, nihilominus quoniam pacto hac unio inter nos stabilitur aliquando, nunquam nobis serid cura fuit, spectando semper superiores nostros, & expectando si de hac ipsa unione inciperent esse solliciti.

Verum cum nostra spes hac in re, ut hoc eorum cura & studio perfici possit, indies minuat, non ob aliam rem quam quod isti servitute paganorum oppressi, etiam si fortasse vellent, non possunt: igitur ex inspiratione Spiritus sancti, cujus hac sunt opera, & non hominum, considerantes cum ingenti dolore nostro, quanta impedimenta homines habent ad salutem, absque hac unione Ecclesiarum Dei, in qua incipiendo à Christo salvatore nostro, & à sanctis illius Apostolis prædecessoribus nostri perseverant, ac unum summum Pastorem primumque Antistitem in Ecclesiâ Dei hic in terris (prout ea de re Concilia & Canones manifestos habemus) & non quempiam alium præter sanctissimum Papam Romanum præstebantur, illique parebant in omnibus: ac quamdiu id uniformiter in suo robore permansit, semper in Ecclesiâ Dei ordo, cultusque divini incrementum fuit: inde consecutum est, ut difficillimum foret hereticis sua disseminare prava dogmata. Postquam autem multi superiores esse ceperunt, eam sibi auctoritatem potestatemque arrogantes: nunc clarè cernimus ad quantas discordias & schismata ob pluralitatem superiorum Ecclesiæ Dei devenit: ex quo fit, ut heretici tantas sumant vires.

Itaque nolentes, ut conscientia nostra tanto pondere aggravarentur, si animarum salus multarum ob eas in Religione discordias diutius periclitaretur (licet hac ipsa de re nos prædecessoresque nostri meditati fuerint, idque tentaverint) videntes institutum Concilium intermissum esse, proposuimus auxiliante DEO, mutuo ipso vinculo nos ipsos ad prosequendum hoc negotium excitare & confirmare, ut quemadmodum antea, eodem labio, & eodem corde possemus laudare & glorificare venerandum & magnificum nomen Patris, & Filij, & Spi-

ritus sancti, cum fratribus nostris charissimis Dominis Romanis, permanentes sub eodem Pastore vishibus Ecclesiæ DEI, cui hac præ eminentia semper debebatur.

Quocirca id nobis mutuo promittentes coram Deo, quantum in nobis fuerit, corde sincero & candido, ac diligentia in huiusmodi negotio necessaria ac debita nos omnem daturis operam spondemus in communi, & quilibet per se, adhibitis mediis convenientibus, ut fratribus nostris Ecclesiasticis, communi que plebi ad incundam unionem & concordiam simus auctores, idque divina adjuvante gratia perficiamus.

Ut autem majus incitamentum ad sentendum habeamus, quoque major à nobis cura & sollicitudo impendatur: scriptum præfens conscripsimus, quo sinceram promptamque voluntatem nostram, ad amplectendam eam Ecclesiâ Romanam unionem & consensum testamur. Et DEUS omnipotens largitor omnium bonorum auctorque, ad concordiam sit dux, & protector tam sancti negotij huius, cui us corda nostra, ita & eam voluntatem præfenti scripto testantes, manu propria subscribimus: salvis tamen & in integrum observatis ceremonijs, & ritibus cultus divini peragendi, & sanctorum Sacramentorum, juxta consuetudinem Ecclesiæ Orientalis, correctis tantummodo his articulis, qui ipsam unionem impedirent, ut more antiquo fierent omnia, sicut olim unione durante fuerunt. Datum anno Domini millesimo quingentesimo, nonagesimo quarto, die secunda Decembris.

Locus sigillorum.

Deinde sequuntur subscriptiones, videlicet:

Michael Metropolitæ Kioviensis Haliceniensis, & totius Rusiæ, manu propria.

Ipsaton Dei gratia Protothronius Episcopus Vlodimiriensis, Brisiensisque, manu propria.

Cyrillus Terlezki Exarcha Metropolitæ Kioviensis, Episcopus Luccoriensis, Ostrosiensisque manu propria.

Gregorius nominatus Archiepiscopus Vladika Polocensis, Vitelsensisque manu propria.

Dionysius Zbiruski Episcopus Chelmenensis Bilsensisque manu propria.

Leonius Pelczicki Episcopus Pinsensis Turoviensisque manu propria.

Jonas Hobol Archimandrita Kobrinensis Ecclesiæ S. Salvatoris manu propria.

Idem Jonas nominatus Episcopus Pinsensis Turoviensisque, manu propria hanc concordiam fratrum meorum subscripsit.

Cum hæc statuisset in sequentem annum, ubi primum per temporis opportunitatem licuit, honorificam ad Romanum Pontificem decernunt legationem, duobus ad id muneris obeandum electis Legatis Episcopis, quibus ad eundem ejusmodi literas dederunt.

Literæ Dominorum Archiepiscopi
Kloviensis, & aliorum Episcoporum
Ruthenorum ad S. D. N. CLEMEN-
TEM Papam VIII. super eorum unio-
ne cum Sancta Ecclesia Romana, datæ
die 12. Junij, Anno Domini
M. D. XCV. Latinè
versæ.

Sanctissime Pater, Domine & Pastor supreme Ecclē-
siæ Christi, D. Clementissime.

Repetentes memoria consensum in omnibus atque
unionem Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ, quam ma-
iores nostri sub obedientia & regimine sanctæ sedis A-
postolica Romana coluerunt: ex altera vero perpenden-
tes animi dissensiones & schismata, quæ hodie invalue-
runt, non potuimus propterea non maximo dolore affi-
ci, deprecabamurque assidue Dominum, ut nos aliquan-
do in unitatem fidei aggregaret; expectantes si forte su-
periores & Pastores nostri orientalis Ecclesiæ, sub quo-
rum obedientia hucusque fuimus, de inuicenda unitate &
concordia, quam in liturgiâ quotidiè à DEO effluga-
nt: cogitare serio atque diligenter in eam rem & cu-
ram incumbere vellent. Sed cum videremus frustra tale
quidpiam sperari ab illis, non tam malevolentia & te-
meritate fortasse eorum, quam quod sub gravissimo ser-
vitiis iugo crudelissimi Tyranni, & à Religione Chri-
stiana alieni gemant, tentare id quod maxime vellent,
nullo modo possunt: nos nihilominus qui in his partibus
sub dominio serenissimi Poloniae & Sueciæ Regis &
Magni Ducis Lituaniæ constituti sumus, libereque no-
bis esse propterea licet, attendentes officium nostrum, ne-
que nobis ipsis & ovis gregis Christi, quarum cura ad
nos spectat, obesse, conscientiasque has in parte nostras,
tot animarum interitu, qui ex dissensionibus his prove-
nit, gravare nolentes, adjuvante Domino, ad unionem,
quæ antea inter Orientalem & Occidentalem Ecclē-
siam viguit, inque Florentina Synodo ab antecessoribus no-
stris constituta est, accedere decrevimus: ut vinculo hu-
jus unius adstricti sub obedientia atque regimine San-
ctitatis vestra, uno ore, & corde glorificemus & laude-
mus omnes divinitus & sanctissimum nomen Pa-
tris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Ac proinde sciente volenteque Domino nostro Sigis-
mundo tertio Dei gratia Polonia & Sueciæ Rege,
Magnoque Duce Lituaniæ, cuius etiam singulare ac sa-
pientissimum studium in hac re enituit: miti nunc ad
sanctitatem vestram charissimos fratres nostros Reve-
rendos in Christo Hypatium Pocui Protothroni, at-
que Episcopum Vulodimirensem, Brisensemque, &
Cyrillum Terlecki Exarcham atque Episcopum Lu-
cecoriensem, Ostrisensemque: quibus mandavimus, ut
sanctitatem vestram adeant, ac (si quidem sanctitas
Vestra administrationis Sacramentorum, ritusque &
ceremoniarum Orientalis Ecclesiæ integrè inviolabiliter, at-
que eo modo, quo tempore Unionis illius utebamur, nobis
conservare confirmareque pro se & successoribus suis
nihil in hac parte innovaturus (umquam, dignetur)
suo & omnium nostrum, Archiepiscopi & Episcopo-
rum, totiusque Ecclesiastici nostri status, & orium com-
missarum nobis divinitus nomine, sedis sancti Petri, &
sanctitati Vestra, ut summo Pastori Ecclesiæ Christi,
debitam obedientiam deserant.

Quæ omnia petita à nobis si obtinuerimus sanctita-
ti Vestrae cum omnibus successoribus suis, nos & successo-
res nostri dicto audientes, subique regimine sanctitatis

vestra semper esse volumus, in quorum maiorem fidem
literas presentes manibus nostris subscripsimus atque
manuimus sigillis. Datum ex Regno Poloniae & Magno
Ducatu Lituaniæ die 11 Junij, An. Dom. M. D. XCV.
juxta Calendarium vetus, Sanctitatis vestrae

Humillimi apud Deum oratores & servi.
Subscriptions cum sigillis.

Qui igitur missi sunt Episcopi Legati, post-
quam Romam pervenit e, honorificè excepti à
summo Pontifice legationem publicè exposue-
runt. Inter alia verò ante fidei professionem ab ip-
sis suæ gentis nomine emittendam sequentes arti-
culos pro unione perficienda proposuerunt: quos
prius Apostolico Nuncio Russiæ obtulerant.

Articuli live conditiones, quas nos
Adamus Wlachinienensis & Cyrillus
Luceorienensis Wladicæ, nostro ac con-
fratrum nostrorum nomine, à Catho-
lica Romana Ecclesia, priusquam
ad ipsius Unionem acce-
damus, requirimus.

Cum inter Romanæ & Græcæ religionis at-
que fidei homines de processu Spiritus sancti
conventio sit, quæ unionem & contentionem pla-
rimum impediatur, & non aliam penè ob causam,
quam quod mutuo inter se intelligi nolimus. Po-
stulamus itaque ne ad aliam confessionem stringa-
mur, sed sequamur, quam in Evangelij & Do-
ctorum Sanctorum religionis Græcæ scriptis tra-
ditionem habemus: nimirum Spiritum sanctum non
ex duobus principiis nec duplici processu, sed ex
uno principio veluti ex fonte, ex Patre per Filium
procedere secundum illud prout in Concilio Flo-
rentino Patres religionis Græcæ suffragis suis
comprobarunt & attestati sunt in hæc verba:

Occidentalium & orientalium sanctorum
Scripta diligenter atque scrutavimus, quorum alia
Spiritum Sanctum ex Patre Filioque; alia verò ex
Patre per Filium procedere testantur. Quæ quidem
omnia tametsi significant idem, Nos tamen illud
Ex Filio postponentes Spiritum Sanctum ex Patre
per Filium ab æterno substantia literque, ut ab uni-
co principio, vel ab unica causa procedere profi-
temur: quandoquidem præpositio Per in Spiritus
Sancti processione causam significat.

Cultus divinus omnesque orationes matutinae,
Vesperæ & nocturnæ, ut nobis in egræ consistit
secundum morem & consuetudinem receptam
Orientalis Ecclesiæ, nominatim vero liturgiæ res,
Basilij, Chrysostrami, Epiphani, quod si tempore
Quadragesimali cum præsanctificatis donis. Simi-
liter & alia omnes ceremoniæ Ecclesiæ nostræ,
quibus hucusque uti sumus: siquidem & Romæ
sub obedientia summi Pontificis idem observat-
ur.

Sacramenta Sanctissimi Corporis & sanguinis
Domini Nostri JESU Christi, ut nobis ita, quem-
admodum hucusque uti fuimus, sub utraque spe-
cie panis & vini, temporibus perpetuis integrè in-
violabiliterque conserventur.

Sacramentum Baptismi & forma ipsius, ut no-
bis integrè, prout in hunc usque diem durat sine
omni additamento consistat.

De

De Purgatorio nullam fitem movemus, sed volumus doceri ab Ecclesia sancta Romana.

Calendarium novum, si secundum morem antiquum fieri possit, suscipiemus; verum ea conditione, ut festa Paschæ & aliorum Sanctorum ritus nostri, quemadmodum durante concordia fuerunt, integra ac inviolata nobis constent & maneant: habemus enim nonnulla festa peculiaria, quibus Romana Ecclesia caret, ut potè pro die sexta Januarij, qua anniversaria celebritate representamus Baptismum JESU Christi ad primam revelationem Dei in Trinitate unius, quod nostri vulgo *Thebœtia vulcanis*, ac si dicas *divina revelatio*, vocant: ac cujus diei adventum solemnes ceremonias habemus circa benedictionem aquæ.

Ad processionem pro festo Corporis Christi faciendam ne adigamur: hoc est, ne similitudine processionis cum Sacramento faciendæ nobis necessitas imponatur, quandoquidem apud nos alius est modus & usus Sacramentorum.

Tum & ante festum Paschæ, ad consecrationem ignis, ac etiam pulsationem asseribus compactis loco Campanæ, & alias ceremonias quibus hucusque caruimus, ne compellamur: quin potius secundum ritum & consuetudinem Ecclesiæ nostræ integrè conserventur.

Matrimonia sacerdotalia, ut integra constent exceptis bigamis.

Propter litteras confirmationis Romam ut Episcopi ritus Græci non mittant, sed cum aliquem Sacra Regia Majestas in Episcopatum nominaverit, Metropoli sive Archiepiscopus more antiquo unumquemque ejusmodi consecrare debet. Nihilominus tamen ipsemet Metropoli, qui huic ipsi officio Metropolitæ successurus, propter litteras confirmationis ad Pontificem maximum mittere debet, quemadmodum allatis confirmationis Romæ litteris, Episcopi ritus Græci duo aut ad summum tres suo jure consecrent & benedicant: Si verò aliquem Episcopum in Metropolitam succedere contigerit, is propter Sacra litteras mittere non debet, quando quidem jam habeat litteras Sacrae per dignitatem Episcopalem, saltem obedientiam summo Pontifici coram Reverendissimo Archiepiscopo Gnesiensi, non tanquam coram Archiepiscopo, sed tanquam coram Regni Primæ præfate potest.

Et ut major penes nos esset auctoritas, & ovis nostris majori venerationi & observantiæ essemus, contendimus à summo Pontifice, velit benignè ad Sacram Regiam Majestatem Dominum nostrum Clemensissimum & Ordines regni, tam spirituales quàm seculares intercedere, ut in ordine senatorio locum habere possimus, idque ob multas justasque causas: siquidem æqualem dignitatem & officium cum ritus Romanæ Ecclesiæ Episcopis gerimus. Eam potissimum ob causam, cum aliquis nostrum super dignitatem senatoriam juramentum præstiterit, proculdubio & super obedientiam summo Pontifici juramentum præstare potest, ne etiam dissidium tale fiat, quale post obitum Iliodori cujusdam Metropolitæ Kioviensis quondam factum fuit. Idque eam ob causam cum Episcopi ritus Græci nulla juris jurandi religione tenerentur, atque locorum intervallo distincti facile ab unione in Synodo Florentina facta defecerunt: sed cum juramento Senatorio obligatos fuerit, difficile, ut quispiam de dissidio & dissensione quidquam moliri audeat.

Litteræ ad Comitum regni generalia & particulares Conventus, ut ad nos mittantur.

Ad ceremonias & religionem Romanæ Eccle-

siæ proficiendam nemo adigatur & stringatur: siquidem omnes unum erimus sub obedientia unius Pastoris Ecclesiæ Dei.

Matrimonia inter Romanæ & Græcæ religionis homines libera sint, nec personarum matrimonio junctæ invicem ad capessendam religionem sese compellant.

Archimandritæ Humiani Monachi vulgo *Chernoy*, & cenobia illorum ut secundum morem & consuetudinem antiquam sub obedientia & potestate Episcoporum in cujuslibet Diocesis sint.

Pulsationes Campanarum in Templis nostris pro die veneris S. prohibeantur & vetentur.

Cum sacratissimo Sacramento ægrotos secundum morem & consuetudinem nostram ut liberum sit nobis publicè visitare, tum & cum processionibus diebus festis atque solemnibus sine omni impedimento progredi.

Monasteria & Tempia nostra, quæ ad hanc præsentem unionem in nostro ritu & religione perseverarunt, ne ad templa religionis Romanæ convertantur.

Si quis etiam pro perpetrato aliquo facinore ab Episcopis suis fuerit excommunicatus, is ne ad Romanæ Ecclesiæ religionem suscipiatur, imo ut excommunicetur: eodem modo nos etiam contra eos, qui ab Ecclesiâ Romana excommunicati fuerint, processuros, & facturos pollicemur.

Quod si ita Deo favente aliquando reliqua etiam pars hominum Orientalis Ecclesiæ ritus Græci ad eam unionem cum Occidentali Ecclesia accederet; ac subsequenti tempore communi consensu totius Universalis Ecclesiæ aliquid, quod ad Ordinem vel reformationem ejusdem Ecclesiæ Græcæ attineret, sanciretur & consti ueretur, in eo, ut communis esset omnium participatio, tamquam unius religionis ovicularum, sub uno Pastore existentium.

Articuli sive conditiones, quas à Sacra Regia Majestate confirmari petimus.

Metropolitaram & Episcoporum reliquarumque Spiritualium dignitatum ritus nostri Græci, ne alterius nationis vel religionis, præterquam Ruthenicæ, hominibus conferantur: cum verò Canonibus nostris id cautum habeamus, ut tam Metropolitæ quàm Episcopi alique ejusmodi officiales prius à spiritualibus, quàm à secularibus ordinibus eligantur; Petimus itaque à Sacra Regia Majestate, ut libera penes nos maneat eligendi potestas, salva tamen Sacra Regia Majestatis pro libitu cuius ex electis conferendi auctoritate, post obitum enim alicujus ex susdictis officialibus quatuor nobis eligendos petimus: ex quibus unus qui idoneus ad officium illud obeundum videbitur, Sacra Regia Majestas conferat: ac vel peculiari adjecta conditione, ut obedientiam summo Pontifici præstare teneatur, sitque adstrictus. Quod si verò alicui ejusmodi dignitas conferretur, is infra unum mensuræ decursum Ordines suscipere tenebitur, privatione ejusdem beneficii, ut legibus à Serenissimo olim pater memorie Sigismundo Augusto de suscipiendis Ordinibus nobis gratosè collatis, & per sacram Regiam Majestatem Dominum nostrum Clemensissimum modernum confirmatis satisfiat.

Postu-

Postulamus etiam, ut locum in senatu Regio habemus, non aliqua commodorum ratione & ambitione ducti; verum ut oves nostrae, quarum curam gerimus, majori nos observantia colant & observent, cum ea dignitate Episcopatus qua & ceteri Romanae religionis homines fungamur: cum vero juramentum senatui praestiterimus, simile etiam summo Pontifici super obedientiam juramentum praestare tenebimur.

Ex Gratia si quas foris factiones vel excommunicationes per litteras illius nationis homines moliantur, eas omnino prohiberi petimus, ne hinc ista unio divelli ob diversa in vulgo excitata studia possit, cum adhuc multi pertinaciter huic rei resistant. Hoc verò perquam diligenter cavendum est, ne extranei Episcopi vel Presbyteri, qui sacrae Romanae Ecclesiae obedientiam recusatent, in qualibet Diocesi nostra aliquid negotii habeant, & commorentur: similiter quoque nationis nostrae homines qui rebelles, & contradicentes huic unioni, nostraeque obedientiae fuerint, ne quicquam spiritualium negotiorum agere audeant, alioquin poena aliqua multentur.

Quoniam vero multorum Ecclesiasticorum bonorum per antecessores nostros nescitur, quo jure amissorum, possessione exclusi sumus, quibus non nisi eoulque quoad antecessores nostri vixissent, carere debuerimus, petimus, ut bona haec Ecclesijs restituantur: siquidem tanta inopia & egestate sumus constructi, ut non solum necessitatibus Ecclesiarum non provideat, sed etiam sufficienter victum nobis suppeditare non possimus. In posterum autem ne bona Ecclesiae sine consensu Episcoporum totiusque Capituli conferantur, à Sacra Regia Majestate contendimus.

Privilegia nostra super bonis Ecclesijs Cathedralibus attributa, in quorum possessione pacifica hucusque existunt, ut vires & robur suum perpetuae firmitatis obtineant.

Post mortem Metropolitae & Episcoporum ne Capitulum atque Thesaurarium in bona Ecclesiastica ingerant, sed more & ordine Romanae Ecclesiae, Capitulum, quoad alter electus non fuerit, ea bona administret. In bonis autem & facultatibus Episcopi defuncti proprijs Consanguinei ipsius, ne ullam injuriam patiantur, pro more & consuetudine Romanae Ecclesiae: Quod quidem etiam privilegio jam cautum habeamus, id tamen Constitutionibus regni publicis confirmari nobis petimus.

Archimandrita Humiani Monachi, vulgo *Chernoj*, & Monasteria eorum, obedientiae Episcoporum, qui in Diocesi cujuslibet fuerint, pristino more subsint.

Ad judicia Tribunalis regni, more & consuetudine regni, duos quoque ex spiritualibus religionis nostrae deputandos esse petimus, qui tanquam defensores iurium & libertatum nostrarum sint.

Archimandrita, Humiani, Presbyteri, Diaconi, alijque Spirituales eodem honore ac reverentia ab hominibus quo ceteri religionis Romanae homines prosequantur, ipsidemque libertatibus ac prerogativis fruantur & gaudeant secundum privilegium Serenissimi olim Domini Vladislai Regis.

Præterea à contributionibus regni publicis, quos huc usque unusquisque nostrum officialium spiritualium pendebamus, ut temporibus perpetuis (exceptis his qui bonis hereditarijs utantur) liberi & immunes simus, idque constitutionibus regni publicis sanciti & describi petimus.

Thom. à 7. su Oper. Tom. I.

Monasteria & Tempa ritus Graeci, ne à Tempa Romani ritus convertantur.

Collegia sive Confraternitates speciales non ita pridem à Patriarchis constituta, & à sacra Regia Majestate confirmata, quemadmodum Vilnae, Leopoli, Brestae, & alibi, ut integra & illaese maneant, ita tamen, ut obedientiam summo Pontifici, nobisque Episcopis religionis Graecae praestare teneantur, sinique astricti.

Scholas, Seminaria Graecae Slavicae linguae extruere, ubi commodius videbitur, ut liberum nobis sit, sic & officinas imprimendorum librorum, quae quidem omnia sub obedientia Episcoporum sint.

Porro quoniam Presbyteri religioni nostrae dediti nobis debitam obedientiam praestare recusant, petimus ut libera penes nos maneat eos puniendi potestas, in coque à Capitaneis sacrae Regiae Majestatis ne impediamur.

Homines seculares ne se in curam Ecclesiarum ritus nostri ingerant, sed haec potestati & jurisdictioni spiritualium subiaceant, praecipue verò Cathedralis Ecclesiae.

Responsum datum à Nuntio Apostolico supradictis articulis.

QUAE Reverendissimi Domini Vladicae, suo ac suorum confratrum nomine pro Ecclesiae Graecae in tota Russia Serenissimo Regi subiecta, cum sacrosancta Ecclesia Catholica Romana unione perunt, nonnulla à summo Pontifice, nonnulla verò à Regia Majestate Poloniae dependent.

Ex illis, quae à summo Pontifice peruntur quaedam pertinent ad divina dogmata, quaedam verò ad jus humanum spectant. Quantum ad ea igitur, quae divini Dogmatis sunt, cum omnia, quae petuntur, sint sacrosanctae fidei Catholicae confessa, non humana voluntate, sed ex divina revelatione deprompta, & ut talis ab Oecumenico Concilio Florentino toti Ecclesiae credenda proponantur; certum absque ulla dubitatione est, summum Pontificem illa approbaturum & acceptaturum. Quantum ad ea verò, quae ad jus humanum spectant, licet non ita simpliciter assentire possimus, summum Pontificem (cujus legatione fungimur) eis consensurum, eo quod ipsius expressus animus nobis non constet; ex ejusdem tamen praesumpta voluntate intrepide assentimus, Beatitudinem suam libenti animo consensum praebituram. Cum enim ea, quae in hoc genere proponuntur, à eorum fidei norma non discrepent: quin potius rationi consentanea sint, & ex ejus voluntate dependent; dubium nullum est quin pius ac Clemens Pater (cui nihil in hac vita charius esse potest, quam salus animarum sibi à Christo Domino commissarum) charissimis filijs ad se suppliciter accedentibus illa benigne concessurus sit. Postremo circa ea, quae à Regia Majestate petuntur, id quod nos praestare possumus, bona fide promittimus, nimirum totis viribus curaturos nos apud Serenissimum Regem, tum apud Inclitam Regni Poloniae magnique Ducatus Lituaniae Rempubicam, ut ea quae à dictis Reverendissimis DD. proponuntur, pro tanto Unionis bono, Christianae ac liberaliter, sicut dignum & justum est concedantur. Ut autem id facilius impetrari possit, Serenissimo

N

limo

simo D. Nostro obnitè supplicabimus, ut litteris commendatijs suam etiam hac in parte auctoritatem interponat. Quod Beatitudinem suam libenter & ex animo facturam non dubitamus. In quorum igitur omnium fidem has litteras nostra propria manu subscriptas, nostroque sigillo munitas, dedimus. Datum Cracoviae die prima Augusti 1595.

Fuerunt Romae aliqui ex articulis his à congregatione Illustrissimorum Cardinalium examinati, ac attentè discussi, ac gravissimi Theologi de eis consulti: permittimusque est eis, ut omnibus ceremonijs & ritibus antiquis, quorum ipsi tenacissimi sunt, uterentur, dummodo fidei Catholice non contradicerent. Admissi denique ad sanctae Ecclesiae Communionem, fidei professionem, juxta consuetam formam pro Graecis superius praescriptam, fecerunt ac ritè Evangelij tactis, Joramento ac subscriptione firmarunt.

Ruthenorum cum Ecclesia Catholica Communionis formam breviter praescripti, ut si aliquando Moscovia ejusdem linguae & Religionis homines ad se redierint, velinque sanctae Matti Ecclesiae Catholicae reconciliari, horum exemplo facile alitiantur, praesertim cum ritus & ceremonias omnes Orientalis Ecclesiae, quae fidei non adversantur, illis esse à sancta Sede permissas cognoverint.

Sequitur censura five judicium ejusdem viri docti de Ruthenorum Religione.

Articuli propositi à Ruthenis magna ex parte pertinent ad ritus ac ceremonias externas, adeoque civilem ac politicam administrationem; atque idcirco non tam operam aut studium Theologicum, quam civilem prudentiam requirunt. Selligam tamen ex omnibus nonnulla capita, de quibus dicam quid ego sentiam, caetera, quae à me intacta relinquuntur, juxta modum mihi videntur esse, ut salva fide ac Religione liberè possint, vel rejici vel approbari, ut Illustrissimis DD. meis videbitur expedire.

Igitur primo loco dicunt velle se confiteri Spiritum sanctum à Patre per Filium procedere, & agnoscere verba Patriarchae Constantinopolitani in ultima sessione Concilij Florentini. Caeterum hac fidei confessio triplici ex capite magnopere probanda & commendanda videtur: Primo quod admittit Spiritum sanctum substantialiter ab aeterno procedere à Patre per Filium unica spiratione, tamquam ab unico principio, & unica causa, quod alia Graeci, atque omnes Orientales pernegabant.

Secundo, quia diserte fatentur particulam (Per) in processione Spiritus sancti significare causam, quo refelluntur Schismaticorum effugia, quibus particulam illam interdum dicebant idem significare, quod (cum) alias ad designandam relationem Patris ad Filium, aut consubstantialitatem Patris ac Filij referebant.

Tertio, quia plane concedunt idem esse Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, & procedere ex Patre & Filio. Itaque videri posset admittenda, nisi constaret ipsam non modo in Concilio Florentino non fuisse confirmatam, sed ne ipsi quidem Orientalibus omni ex parte placuisse, adeoque ipsam non nihil continere, unde castigatione egere videatur. Ac non fuisse quidem à Concilio approbatam ex Decreto Unionis cui Graeci

subscripti fuerunt, aperte constat. Siquidem definitum est in haec verba, ut haec fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, sique omnes proficiantur, quia Spiritus sanctus ex Patre & Filio, aeternaliter est, & essentialiter suam, suumque esse subsistentiam habet ex Patre & Filio, & ex utroque aeternaliter tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit, declarantes quod id quod sancti Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit. Si ergo Rutheni profitentur se velle admittere confessionem fidei, quam in Concilio Florentino Patres Religionis Graecae suis suffragijs comprobaverunt, qua ratione possunt excludere eam formam, quae assensum Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere, si hanc tuis illi chirographis obligatum? an non vident, si Christiani esse volent, & Oecumenico Concilio acquiescere, sibi necessario hanc fidei confessionem corde complectendam, atque ore profutendam esse?

Jam vero ne fuisse quidem ab omnibus Orientalibus receptam, ex eadem ultima sessione Concilij facile ostendi potest. Cum enim Patriarcha Constantinopolitanus post luculentam atque eruditam Georgij Scholarij orationem in Graecorum conventu hanc fidei formam edidisset, quam nunc Rutheni proponunt; haesitante ac tergiversante Graecorum Imperatore, Ruthenus in hanc sententiam locutus est: *Sanctorum Occidentalium scripta nobis suscipienda; censet sanctum Spiritum ex Filio habere esse, nec non Patrem & Filium unicum Spiritus causam esse, credo & profiteor.* Post hunc Bessarion Cardinalis doctè ac disertè peroravit, ac multis Graecorum Theologorum & SS. Patrum testimonijs ostendit, Nemini aditum patere ad salutem, qui Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere non profiteatur. Deinde Episcopus Mytilenus Latinorum & Occidentalium sententiam magnificentius exorans, inter caetera concludit. *Quorum (de Occidentalibus loquitur) vultus sequi vestigia, Spiritum sanctum à Patre Filioque, ut ab unico principio, non autem à duabus causis, procedere profiteor.* In eam tum sententiam Graeci frequentissimi abierunt, ut seque adeò Patriarcha suam illam priorem confessionem, ad aliam formam revocavit. Sunt autem haec ipsa illius verba: *Ego nostrum paternum dogma non derelinquam, sed in eo quousque vixero permanebo. Sed quoniam Latini non tementè nec ex sententia propria, verum sanctorum auctoritatibus adducti Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere credunt, idcirco ipsi assentior, & cum his conjungor, ac praepositionem (Per) Filium Spiritus Sancti causam significare concedo.* Quin etiam cum in Conventu Orientalium certam jam ac definitum esse, ut cum Occidentalibus conjungerentur, ipsi Patriarcha paulo antequam subita morte è vivis eriperetur, suam sententiam hoc chirographo declaravit: *Qua (inquit) Domini Jesu Christi Catholica & Apostolica Ecclesia Roma veterè sentiat ac celebret, omnia me quoque sentire, credereque profiteor, ac ipsis plurimum acquiesco.* Si igitur Orientales tam aperte fatentur, Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, quid est quod Rutheni reformident? Cur se dicunt Patres sequi Religionis Graecae, si quod illi aperte asserunt, ipsi postponunt & aspernantur? Ne quaerat fortasse quispiam, cur dixerit Patriarcha, *nolle se paternum dogma deserere?* Cui ego paucis respondeo, Patriarcham appellare suum dogma illum dicendi modum, quo paulo ante usus erat, cum dixit Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, à quo sanctè dogmate, ut Rutheni concedunt, & ex dictis facile

facile intelligi potest, non receditis, qui admittit Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere: accedit quod de processione Spiritus sancti in Concilio Florentino bipartita questio fuit.

Nam primum de re ipsa multis ultro citroque disputatum est, deinde de additione quæ facta est symbolo Nicæno non nihil actum. Cum vero Orientales concessissent Occidentalibus, rectè eos sentire, cum procedere dicerent Spiritum sanctum à Patre & Filio, sive à Patre per Filium, admittissent etiam, ipsi iustis de causis licuisse verba illa symbolo addere, constantè negarunt se huiusmodi additionem admitturos, id quod eis per Concilium licuit. Ab hoc igitur dogmate potuit Patriarcha negare se recessurum, alioqui se Romanæ Ecclesiæ fidem omni ex parte completè, paulo ante mortem, ut dixi, declaravit apertè. Desinant ergo Rutheni Orientalium fidem & Græcorum Confessionem nobis obtendere, cum constet eos suis suffragiis admisisse Spiritum sanctum procedere à Patre ac Filio.

Quod si (ut Rutheni ultro concedunt) idem est Spiritum sanctum procedere à Patre ac Filio, & procedere à Patre per Filium, cur hoc admittunt, illud recusant? an quia, ut ipsi insinuant videntur, hoc habetur in Evangelio, illud non item? Atqui Evangelium neutrum apertè dicit, priorem locutionem quam Latini sequuntur, interdum insinuat, posteriorè quam ipsi proferunt, nunquam, Joan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*: quo testimonio Andreas Colossensis virum contra Græcos in Concilio Florentino *sessione 7.* & ante illam Dydimus *l. 2. de Spiritu sancto* probat Spiritum sanctum procedere à Filio, eodemque modo colligit Gregor. Nazianz. *orat. de fide*: Nam cum dixisset Spiritum sanctum esse de propria filij substantia, ipse (inquit) *Dominus Saluatorque noster de meo inquit, accipiet, ex eo utique quod est Filius, quia & Filius de eo quod Pater est.*

An forte malunt dicere, Spiritum sanctum procedere per Filium, quia Græci sæpius ita locuti sunt, nolunt dicere (ex Filio) quia licet Occidentales sic loquantur, eam formam Græci non admittunt? At ego contendo Latinos etiam dicere *Per Filium*, & quamvis Græci frequenter eodem modo loquantur, sæpius tamen dicere (ex Filio.)

Inier Latinos Tertullianus *lib. adversus Praxeam*, Spiritum sanctum (inquit) à Patre per Filium deduco. S. Hilarius *lib. 12. de Trinit.* *lib. finem*: Spiritus est, inquit, ex te per unigenitum tuum. S. Thomas *1. part. q. 36. artic. 3.* doctè ac subtiliter explicat, quomodo ea forma dicendi intelligenda sit, quem deinde Scholastici magna ex parte sequuntur. Porro id in Græcos Athanasius in redargutio de Meletij, impossibile, ait, esse in Trinitatis gloria Spiritum sanctum numerari, si non emanaret ex Deo per Filium. Gregorius Thaumaturgus in sua fidei revelatione apud Gregorium Nyssenum in ipsius vita: *Unus Spiritus sanctus ex Deo ortum & existentiam habens, qui per Filium apparuit imago Filij perfecta.* Basiliius *lib. 5. contra Eunom.* *cap. 12.* ait Spiritum sanctum non ideo non dici Filium Filij, quia non sit ex Deo per Filium, sed ne suspicemus Trinitatem multiplicari in infinitum. Greg. Nyssenus *lib. 1. adversus Eunom.* apud Bessationem in sua oratione dogmatica, quæ habetur in Concilio Florentino, *cap. 6.* ait, Spiritum sanctum per Filium ipsum esse manifestatum. *lib. ad Ablabium*, esse per id quod immediatè & ex continenti est. Cyrillus Alexandrinus *lib. 11.* in Joan. *cap. 1.* Spiritus sanctus est consubstantialis Filio, & procedit per eum, *lib. 12. c. 6.* ex Patre per Filium procedit. Tharastius in 7. Synodo A. d. 3. *Credimus in Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.*

Spiritum sanctum, qui ex Patre per Filium procedit. Maximus Zachariae 4. apud Bessationem, à Patre essentialiter per Filium ineffabiliter natum procedens. Damasc. *lib. 1. de fide, cap. 18.* Per Filium Patri conjunctus, *c. 11.* Spiritum per Filium esse dicimus.

Non dubito plura testimonia posse apud Græcos reperiri; sed hæc tantum placuit indicare. At multo plures sunt Græci, qui dicant Spiritum sanctum procedere ex Filio. Athanasius in Symbolo, Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Hoc Symbolum esse Athanasij ne Græci quidem inficiari audent: nam ut scribit Gennadius Scholarius in defensione Concilij Florentini, *Cap. 1. sess. 5.* Græci sui temporis dicere solebant, Athanasium quando hæc scripsit, fuisse ebrium, ut maluisse videntur blasphemare, quàm negare hæc fuisse ab Athanasio conscripta. Deinde hoc Symbolum esse Athanasij indicare videtur Gregorius Nazianzenus, oratione de laudibus ipsius Athanasij, in qua dicit eum scripsisse plenissimam Fidei declarationem, quam Orientales Occidentalesque venerantur. Idem planius significat S. Augustinus, qui in *Psal. 120.* citans in egrum vericulum ex hoc symbolo, auctorem nominat Athanasium Episcopum Alexandrinum, & sine nomine Athanasij utitur frequenter vericulis hujus symboli, ut *li. 5. de Trinit. 8. Epist. 478. ad Paf. sent. Enchir. cap. 36. serm. 295.* de tempore. Denique in Concilio Toletano *4. c. 1.* circa annum Domini 633. recitatur ex hoc Symbolo confessio fidei. Idem Athanasius *Epist. ad Sarapionem* probat Spiritum sanctum non esse Filij creaturam, quia neque Filius est creatura Patris, cum sit idem ordo Spiritus sancti ad Filium, qui Filij ad Patrem: ubi su pponit, Spiritum sanctum ita procedere à Filio, sicut Filium à Patre. In eadem Epistola: *Si filius (ait) quis ex Deo Patre est, proprius ipsius substantia est, necesse est Spiritum, quia ex Deo esse dicitur, proprium esse Filij secundum substantiam*: intelligit autem necessariò ex Deo Filio, alioquin nihil concluderet: Simile habet in duabus alijs Epistolis brevioribus ad eundem.

Basiliius *lib. 3. contra Eunom.* in initio de Spiritu sancto sic loquitur: *Dignitate secundum à Filio, cum ab ipso esse habeat, & omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit.* Hunc locum mendosum & corruptum esse contendebat Marcus Ephesius in Concilio Florentino *Sess. 20.* Sed ostenderunt Latini codices, in quibus hæc verba leguntur: & ex ijs, quæ sequuntur apparet in aliquibus Codicibus fuisse sublata: pergit enim: *Quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est, quoniam ab illo est; & dignitate, quoniam origo atque causa essendi Pater ipsi est; natura verò nullo modo secundus, quoniam in utroque una est Deitas: ita Spiritus sanctus est dignitate & ordine secundus à Filio est, non tamen aliena ipsum esse natura inde consequens est.* Ex quibus apparet necessariò intelligendum esse Spiritum sanctum habere esse à Filio, alioquin similitudo Filij & Patris non esset ad rem. Idem *lib. 5. adversus Eunom.* vocat Spiritum sanctum naturalem imaginem Filij, *cap. 11.* *Ut se habet Filius ad Patrem, sic Spiritus sanctus ad Filium, quapropter Verbum Dei est Filius, verbum autem Filij est Spiritus sanctus.* Quæ nullo modo vera esse possunt, nisi Spiritus sanctus procedat à Filio. Eadem penè repetit *lib. de Spiritu sancto, cap. 17.*

Gregorius Nyssen. *hom. 4. in orationem Dominicam*, ut ex ipso cita: Gennadius in defensione Concilij Florentini, *Cap. 1.* habet hæc verba: *Spiritus sanctus & ex Patre dicitur, & ex Filio prater ea esse ostenditur*: ait tamen hunc locum tablatum esse à

à Græcis. Bessarion loco notato citat alium locum ex libro ad Ablabium, ubi ait Spiritum sanctum distinguere, eo quod credimus aliud quidem *Causam esse*, aliud vero *Ex Causa*, & *Ex eo quod ex causa est*. Ubi causam vocat Patrem, Filium id quod ex Causa, Spiritum sanctum Ex eo, quod ex Causa est, id est ex Filio.

Gregor. Nazian. oratione 5. de Theologia comparat processionem Spiritus generationi Seth, qui ab utroque parente fuit, significans Spiritum sanctum esse à Patre ac Filio.

Cyrl. Hierosolym. *Cateche.* 17. de Spiritu sancto sic loquitur: *Qui Patri ac Filio semper adest, non qui ab ore & labijs Patris & Filij loquendo formetur, quod profecto inane esset, nisi putaret procedere ab utroque.*

Chrysost. *homil.* 1. de Symb. *iste est Spiritus sanctus de Patre ac filio procedens.* Hom. 2. *Spiritus sanctum dicimus Patri & filio aequalem, & procedentem de Patre & Filio.* Alia testimonia ex hoc auctore citantur ab alijs.

Epiphani. *heresi.* 69. *Unus est Spiritus, Dei Spiritus ex Patre procedens, & de filio accipiens:* hoc autem accipere de Filio, opponit creationi, negat enim Spiritum sanctum esse à Filio creatum: sic sapienter in tota illa disputatione, in Anchorato dicit Spiritum sanctum esse spiritum Patris & Filij, & ex Patre & Filio tertium: ibidem ait esse ex Christo, ab utroque à Patre & Filio.

Didymus lib. 2. de Spiritu sancto inducit Christum de Spiritu sancto loquentem: *Non est, inquit, ex se, sed ex Patre & me est, hoc enim ipsum quod subsistit, & loquitur, à Patre & me illi est.* Paulo infra, *Non potest à Filio loquente audire, quæ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur à Filio, id est procedens à veritate, consolator manans de consolatore.* Paulo post. *Non alia est substantia Spiritus sancti, præter id quod datur ei à Filio.*

Cyrrillus Alexan. lib. 11. in Joann. de Spiritu sancto ait, à Verbo est secundum emissionem ad esse atque subsistere. lib. 13. Theod. 2. Spiritum sanctum Dominum similiter appellat, sicut ex ipso Filio & in ipso naturaliter existentem. Paulo post. *Ex Filio autem naturaliter ac substantialiter Spiritum sanctum sicut ex Patre provenire credimus.* Sic ferè de rest. *fid. ad Theod.* ultra med. & l. 5. 6. 7. de Trinit. Extat præterea Epist. Concilij. Alexand. ad Nestorium, quæ est ipsius Cyrrilli, in qua leguntur hæc verba: *Spiritus appellatus est Veritatis, & Veritas Christus est, unde ab isto similiter sicut ex Patre procedit.* Hæc autem Epistola approbatur in Concilio Ephesino, *To. 1. c.* 14. in quarta Synodo, *ad.* 5. in quinta Synodo *actioe ultima:* in sexta Synodo *ad.* 7. ut appareat hunc dicendi modum à quinque Concilijs Occidentis, ipsdemque in Oriente celebratis fuisse confirmatum. Plura alij, sed hæc videntur satis aperte ostendere, non ita probari à Græcis illum loquendi modum *Per Filium*, ut non frequentissimè dixerint *ex Filio*.

Non negarim Græcos, dum maxime disputarent contra Macedonium & Eunomium ac reliquos *peripateticos*, non divisisse solitarie atque absolute Spiritum sanctum esse à Filio, & negasse Filium esse causam, sed id propterea factum est, ne viderentur cum Eunomio sentire: qui ut intelligatur ex Basilio lib. 2. *adversus Eunomium in fin.* Spiritum sanctum dicebat esse Filij creaturam, hæc enim sunt verba Eunomij: *Filium ingeniti esse facturam.* Unigeniti verò Paraclæti, idemque cum Eunomio sensisse Macedonium docet Theodoretus lib. 4. de *her. fab.* Cum ergo Eunomius absolute diceret Spiritum sanctum esse à Filio, Ca-

tholici absolute negant, & ob id etiam interdum negant Filium esse causam, & solum Patrem dicunt causam. Nomen enim cause apud Græcos præteritum Basilium & Gregorium Nazian. significat principalitatem quandam & primatum in origine, & hoc modo nomen cause solum Patri proprie convenit. Sic Basilium de Spiritu sancto *ad Amphil.* cap. 16. *In horum (inquit) creatione cogita mihi principalem causam eorum quæ sunt Patrem, dein conditricem Filium, per feltricem Spiritum sanctum.* Et Gregor. Nazian. oratione ad Episcopos ex Ægypto navigantes tres divinas personarum describit, *Creatrix dominatio in tribus consistit, in causa, in officio, in perficere, hoc est, in Patre, in Filio, & Spiritu sancto.* Ibidem. *Quicquid Pater habet, idem, excepta causa, Filij est:* quasi dicat: Pater communicat omnia Filio præter paternitatem, & illam eminentiam, ac prioritatem originis, quæ ipsius est propria.

Hoc ergo modo negant Filium esse causam, & Spiritum procedere ex Filio, quod sæpe inculcant Græci in Concilio Florentino, non procedere Spiritum sanctum à Filio *aproximate*, vel *aproximate*, quia revera filius non est prima & principalis causa modo explicato, cum id conveniat Patri. Facilius dicunt esse per Filium, quam ex Filio, quia ut docet Basilium de Spiritu sancto, *c.* 2. & 3. Hæretici philosophicis rationibus ducti, putabant modum illum dicendi (*A quo*) convenire tantum Causæ principali, *Per quem* vero secundariæ: quod quamquam non est perpetuo verum, ut ibi ostendit Basilium, & planius *cap. 5.* Ambrosius lib. 4. de *fide*, *cap. 6.* & Augustinus *de Trinit.* *cap. 6.* tamen nannquam hanc distinctionem Græci Patres admittunt, ut patet ex Grego. Nazian. oratione in sancta lumina. *Damat. lib. 1. cap. 10.* qui dicitur his verbis personarum proprietates significari, atque dicitur non viderentur admittere Filium esse causam principalem Spiritus sancti, maluerunt dicere, procedere à Patre per Filium, quasi suam cuique personæ proprietatem adhiberent. Nam quia pater est ingenitus, & à nullo procedit, est verò quasi radix & origo divinarum personarum, dicitur *A quo*, Filius, quia procedit, spirat tamen & cum Patre operatur, dicitur *Per quem*: & quia in Spiritu sancto omnis divina emanatio clauditur, dicitur, *In quo*. Itaque ne viderentur tribuere Filio principalem vim spirandi, quæ à Patre non penderet, negarunt esse à Filio, per Filium, tamen propter rationem allatam concesserunt. Non ergo dicunt Rutheni Orientales maluisse dicere, *Per Filium*, cum tam multi ex Orientalibus dixerint *A Filio*.

An credimus Ruthenos hunc Occidentium loquendi modum postponere, quod alter tutior sit, aprior, & accommodatior? Verum nisi ego vehementer fallar, omnia contra habent. Nam primum ex oratione dogmatica Bessarionis satis constat, quod multis calumnijs expositus esset ille dicendi modus, quibus fidei Catholicæ veritas quibusdam quasi tenebris involvebatur. Deinde D. Thomas qui ad Theologicam normam omnia revocavit *1. p. q. 36. ar. 3.* cum disputaret de hoc dicendi modo quo Spiritus sanctus dicitur procedere per Filium, non dixit in dicendum, sed posse eum dicendi modum admitti, a quo ad bonum sensum adduci, cum *art. primo* probasset, Spiritum sanctum procedere à Patre ac Filio, esse necessario certa & Catholica fide credendum.

Sed ut res tota melius intelligatur, ponenda sunt nonnulla: Primo, Spiritum sanctum procedere à Patre ac Filio, inquam ab unico principio, quod definitur in Concilio Florentino, & antea fuerat

fuerat decretum in Concilio Lugdunensi, c. unico, de sum. Trinitate & fide Catholica in 6. & multo antea traditum fuerat ab Augustino lib. 3. contra Maximam Arianum cap. 17. Pater, inquit, principium non de principio, Filius principium de principio, sed utramque simul, non duo sed unum principium: quæ quamquam dicantur ab Augustino de divinis personis in ordine ad creatam, atque ideo tertium addit Spiritum Sanctum, quæ tria sicut unum Deum, ita unum dicit esse principium, ratione unius naturæ communis: tamen idem eadem ratione diceret de origine personarum inter se, quod absolute, & in universum asserit, idem August. l. 10. de Civit. c. 23. & l. 5. de Trin. cap. 13. art. 14. ejusdem libri aperte dicit Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia, sed unum principium, eodemque modo loquitur Anselm. Monolog. 52. & Epist. de process. Spiritus sancti.

Secundo, credendam esse procedere Spiritum sanctum à Patre ac Filio unica spiratione & unica virtute, quod in ipsidem Concilij definitum est, & ex ijs, quæ de divinis processibus certa fide credenda proponuntur, necessario deducitur.

Tertio, rationem seu formam in quam conveniunt Pater & Filius, ad producendum Spiritum sanctum, esse divinam essentiam, ut includit communicabilitatem per actum voluntatis, quæ quia est una, ut aperte constat, quamvis conveniat duobus suppositis jam constitutis, tribuit eis rationem unius principij. Quo fit, ut principium spirativum Spiritus sancti non dicat in recto quippiam unum unitate suppositi, sed unitate formæ; dicit enim immediate Patrem ac Filium, ut conveniant in eandem numero essentiam communicabilem Spiritui sancto.

Quibus ita positis, ac probè constitutis, si qua dicendi ratio excogitari posset, quæ aut ex vi verborum, aut ratione terminorum, aut ex accommodatione usus, hæc omnia vel aperte indicaret vel utrunque innuere, ea loquendi forma in processione Spiritus sancti optima videretur: sed quia hæcenus excogitata non est, ea censei debet ceteris præferre, quæ ab illa præstantissima propius absit, & plura idque aptius atque apertius significet. Jam primo cum dicimus Spiritum sanctum procedere à Patre per Filium, indicamus quidem utrunque unicum primatum principium, id est, Patrem, sed unicam spirationem, & unicam Patris ac Filij vim spirandi ex vi verborum non significamus. Tame si enim præpositio *Per*, solitarie posita, potest significare causam principalem, non modo apud Latinos, sed etiam apud Græcos, ut asserit Basilii lib. de Spiritu sancto, cap. 8. quomodo legimus Genes. 4. *Possedi hominem per Deum*, Proverb. 8. *Per me Reges regnant*. 1. Corint. 1. *Per quem vocati estis in societatem dilecti Filij sui*. Tamen cum conjungitur cum altero agente, non unam aut simplicem significationem continet, siquidem, ut rectè ait D. Thomas prima part. q. 36. art. 3. particula (*Per*) omne genus causæ excepta materiali, significare potest: quod si contineat rationem causæ producentis actionem, ut manat ab agente, triplex genus causæ complectitur; *formalem*, cum dicimus artificem per ideam seu artem aliquid efficere; *finalem*, cum per lucrum cupiditatem, id est, lucri gratia quempiam dicimus agere; *efficientem*, seu *motivam*, ut si dicamus, per Principis imperium Ducem moveri: Certum est autem nihil horum posse significari, cum agimus de Spiritu sancti processione, quia divina emanationes

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

ad intra causam finalem, formalem, aut extrinsecus agentem nullam habent, & ut intelligatur aliquod principium ad modum formæ, certum est, cum dicimus Spiritum spirari à Patre per Filium, non significari formam, quæ, ut supra diximus, est ipsa essentia & virtus spirativa, sic enim dicendum esset Patrem ac Filium spirare per virtutem spirativam, seu per essentiam, &c.

Si verò Præpositio (*Per*) continuat vim agendi, ut actio terminatur ad opus, & significat causam non ob quam agens agit, sed cur quippiam ab agente fiat, tunc aperte significat efficientiam causæ agentis, ut cum dicimus artificem manu vel instrumeto quippiam moliri, & hoc modo præpositio (*Per*) ut ibi observat Cajetanus, improprie usurpatur in processione Spiritus sancti. Ideoque D. Thomas non tam probat quam excusat illum dicendi modum, cum alioquin contineat aliquas inperfectiones: nam supponit inter Spiritum sanctum & Patrem intercedere Filium, quod in rigore falsum est, quia Pater & Filius æquè primo & immediate eadem virtute spirant. Deinde nisi prohiberetur ex terminis adjunctis, significaret diversam rationem agendi in Patre ac Filio: nam si significaret mediationem suppositi, videretur facere Filium instrumentum, ut dicimus Regem jus dicere per Prætorum: si mediationem virtutis, indicaret Patrem accipere vim spirandi à Filio, quomodo dicere solemus Prætorum per Regem exercere suam potestatem, id est, auctoritate accepta à Rege.

Ex quibus constat significari unum principium Spiritus sancti, sed cum multis imperfectionibus, & admodum confusè & cum periculo errorum, præsertim cum ex simili dicendi modo decepti sint olim Ariani: qui propterea quod legerat omnia facta esse per Filium, colligebant Filium fuisse ministrum in creatione, atque idcirco esse inferiorem Patre, in quodametsi errabant ratione terminorum, tamen habita ratione ipsius formæ loquendi non malè concludebant, cum sæpe in scripturis præpositio (*Per*) ministerium atque instrumentum significet.

Secundo si respiciamus ipsam spirationem, ac virtutem spirandi, non dubium est ratione terminorum (quia in divinis omnia sunt unum, ubi non intercedit oppositio) significari unicam virtutem ac spirationem, modus tamen dicendi hoc ex se non significat: nam etsi Filius acciperet à Patre distinctam facultatem spirandi, & distincta spiratione spiraret, possemus dicere Patrem spirare per Filium, quomodo Rex per Prætorum jus dicit, ubi aperte cernuntur diversæ facultates, & actiones.

Tertio, inde etiam apparet ex vi verborum, non significari unicam formam, in qua conveniant Pater & Filius: nam alioquin ex vi verborum sicut Rex & Prætor non habent eandem formam seu auctoritatem, ita etiam non repugnaret vi locutionis, intelligi diversam Patris ac Filij naturam: sic dicimus cælum agere per causas secundas, cum sint tum naturæ, tum facultates admodum diversæ. Ex quo sequitur, sicuti si non reperiretur in scripturis hic modus dicendi. *Omnia per ipsum facta sunt*, & alij ejusmodi, potius viderentur negandi quam concedendi, quia non possunt sine errore defendi nisi propter terminos, cum alioquin ex vi sermonis possint trahi ad sensus peregrinos atque erroneos: ita nisi reperiretur hæc propositio apud Sanctos, quos necesse est excusare ac defendere, eam videri potius ex natura sermonis negandam,

N 3

quam

quam affirmandam: tan um abest, ut sit alteri propositioni, de qua mox, ulla ratione præferenda.

At cum dicimus Spiritum sanctum procedere à Patre ac Filio; primo quidem significamus originem substantialem à Filio, quo refellitur eorum error, qui solam processionem temporalem admitterebant esse à Filio: cum enim de utroque supposito æquè affirmetur, non potest affecti discrimen, nisi evidens ratio persuadeat; ut cum dicunt Philosophi, sol & homo generant hominem, quia intelliguntur conjungi in causam primam & universalem cum secunda, & particulari, necessario concludendum est dissimiles esse utriusque causæ actiones: sic dicimus ex mare & femina animal gigni.

At cum non appareat in hac Propositione ulla diversitas, & ex vi terminorum omnis planè distinctio rejiciatur, ea excepta, quæ pertinet ad constitutionem personalem suppositorum, consequens actionem ex æquo utrique convenire; quo fit, ut secundo ordine significetur unitas tum spirationis tum facultatis spirativæ: cum enim aliquid unum à duobus distinctis emanat, neque cernitur ex terminis, aut ratione probatur distinctio in actione, unitas potius tum facultatis, tum actionis concluditur, ut allatis exemplis ostendi potest.

Tertio significatur æqualitas in producendo, æquè enim dicitur Pater ac Filius producere, cum præsertim id postulat natura terminorum.

Quarto, satis apertè indicatur unitas formæ, quorum enim actio formalis una est, eorum necesse est unam esse formam ac naturam, ut docet Basiliius in Psal. *Quorum (inquit) una natura est, eorum actiones eadem sunt.*

Quinto ac postremo ipsa spirationis natura cernitur, quæ ut refertur ad personam productam, necessario postulat duo supposita jam personaliter constituta, quæ ut in unam naturam, sic in eandem facultatem spirativam conveniunt: atque idcirco significatur unum principium spirativum Spiritus sancti, quale revera est, non unitate suppositi, sed unitate formæ ac naturæ, ut supra dictum est.

Quæ cum ita sint, non video cur Rutheni malint hunc dicendi modum postponere, qui multis nominibus præferendus videtur. Neque satis intelligo, cur negent velle se ad aliam confessionem compelli, cum fateantur eundem esse sensum utriusque formæ, cur item recusent eam Confessionem quam Orientales in Synodo Florentina suis chirographis obsignarunt: si negant velle se eam additionem symbolo suo facere, aut volunt suam illum loquendi modum in suis Hymnis & Antiphonis retinere, si rem admittant, quod illis est à Concilio Florentino permittum, in præsentia non videtur revocandum. Sic autem rem totam paucis concludo. Aut putant idem significari utraque dicendi forma, aut aliquid in illis discrimen agnoscunt; si non existimant idem significari, Concilio Florentino apertè contradicunt, si contra ipsius decretum unam formam admittunt, alteram rejiciunt; præsertim eam, quam Concilium non modo magis probavit, sed omnibus necessario credendam ac proficendam proposuit: si putant inter eos modos dicendi aliquid esse discrimen, planius loquantur, suamque sententiam explicant, interim intelligant se à Concilio Florentino apertè dissentire, atque ideo contra fidem haud leviter

peccare. Quod si, ut ego quidem existimo, rem ac sententiam probant, sed nolunt compelli ad admittendam additionem factam Symbolo, vel passim usurpandam hanc locutionem, non videtur ea conditio penitus aspernanda, modo apud populum tollatur scandalum, qui putant Occidentales malè sentire.

Quod spectat ad Psalmodium, preces ac Liturgias, usum denique Sacramentorum, quod Orientalibus jam diu permittum est, non videtur ullo modo negandum: quamquam ipsorum libri diligenter examinandi videntur, ne errores atque abusus irreperint, habendaque videtur præcipua ratio eorum, quorum mentionem facit Eugenius in Concilio Florentino, præsertim eorum, quæ pertinent ad ulum Sacramentorum, ubi non solum in multis discrepant à Latinis, sed egere videntur castigatione.

De purgatorio si parati sint admittere sanam & Catholicam doctrinam, nihil est dubitandum, curandum vero, ut de statu animarum, & felicitate justorum rectè & cum Catholica Ecclesia sentiant. De calendario non potest sine scandalo distimulari, quia necesse est eos in celebratione Paschatis plurimum à Catholica Ecclesia discrepare, nisi novi Calendarij ratio suscipiatur. Quamobrem ineunda erit aliqua ratio, ut salvis eorum solemnitatibus, quæ permittendæ videbuntur, series festorum mobilium illis cum Occidentalibus constet.

De Processione in festo Corporis Christi non laboratem, multa tamen circa hoc Sacramentum examinanda sunt; Cæremonias circa festum Paschatis diligenter expendendas atque excutiendas puto.

De Sacerdotum Matrimonijs, atque in universum de ipsorum matrimonijs multa consideranda sunt, quia certum est apud Orientales multos esse abusus; nam alicubi non nisi uxorati initiantur, alicubi etiam initii contrahunt matrimonium; nec desunt qui propter adulterium matrimonium solvant, & aliud inean; erant etiam fortasse qui secundas nuptias damnent.

Quod dicitur de cæremoniis Ecclesiæ Romanæ, videtur æquissimum juxta decretum Eugenij in Concilio Florentino, de pulsu campanarum citra scandalum non magno opere esse sollicitus.

Ut Matrimonia Græcos inter & Latinos ineanantur optandum est, cessante periculo & scandalo.

De Visitatione infirmorum cum sacramento Eucharistiæ, cupio planius doceri, suspicor enim nonnullos esse abusus.

De Monasterijs ac templis factæ annuerem, id ipsum de excommunicatis, salva atque integra Romani Pontificis auctoritate.

Hæc habui, quæ breviter dicerem, cætera quæ hic non attingi, ut initio dixi, ad civilem prudentiam spectant, non ad Theologum. Itaque illa omnia prudentiæ Illustrissimorum DD. meorum integra atque intacta relinquo, sicut & eorum judicio atque censura superioræ, quæ scriptis, libens subijcio, &c.